

Een weinig gastvrij onthaal

Samen opvaren tijdens een vakantie gebeurt al heel lang. Hier een reconstructie van een zomertocht van een kleine honderd jaar geleden. Drie platbodems uit Rotterdam besluiten om met elkaar via Zeeland naar Gent te varen. Maar bij de Nederlands-Belgische grens ontstaat een probleem dat de plannen danig zal ontregelen.

Door Frits van der Mark

Een drietal platbodems, met alle drie een ligplaats in de Veerhaven van de Koninklijke Roei- en Zeilvereniging "De Maas", besluiten om in 1922 gezamenlijk een zomerreis te ondernemen naar de Schelde. Doel is Terneuzen om via het kanaal het ook toen al toeristisch interessante Gent te bereiken. Het zijn de boeier *Lethe* van W.J. van Alphen, het botterjacht *Scaldis* van A.M. van Dusseldorp en L.M.A. Hoffman's Lemsteraak *Wulp*. Wat we weten over deze reis is ontleend aan de logboeken van de *Lethe* en de *Wulp*. Daarnaast is gebruik gemaakt van een tekst van Michiel van Alphen. Hij was als twaalfjarige aan boord van de *Lethe*, zestig jaar later zette hij zijn vroege jeugdherinneringen aan de Koninklijke Roei- en Zeilvereniging "De Maas" op papier. Ook de zomerreis van 1922 komt in dit verhaal voor.

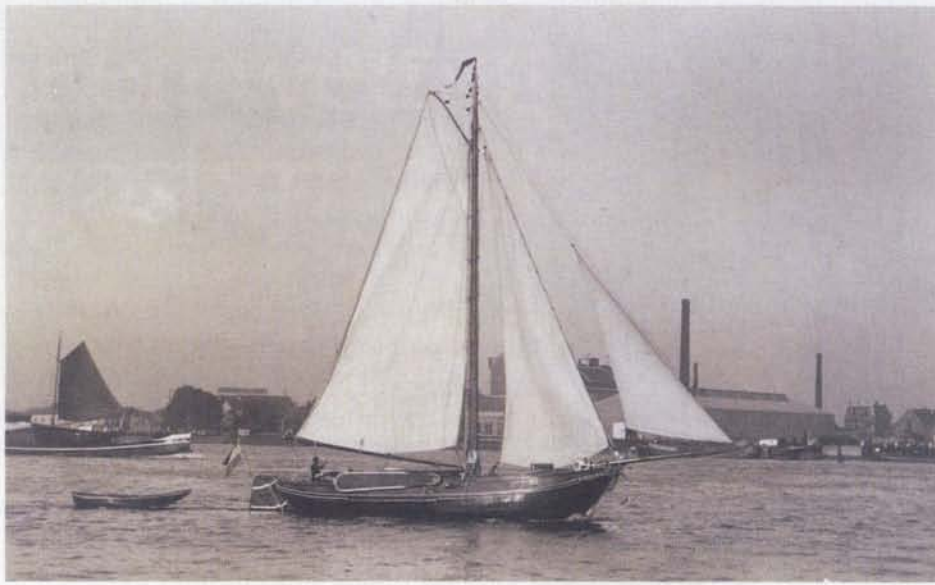
Geen van de drie platbodems was gemotoriseerd, wel voeren ze alle drie met een betaalde bemanning. Op de negen meter lange boeier van de familie Van Alphen was schipper Leen aan boord. Voordat hij jachtschipper werd voer hij 12 jaar bij de Marine. De meeste andere schippers waren vooral afkomstig uit de binnenvaart. Michiel van Alphen schrijft daar in zijn herinneringen over: "Ze hadden het harde bestaan van beurtschipper ingewisseld voor een baantje als jachtschipper voor een beloning van 30 à 35 gulden per week. De meesten waren bekwaam, maar hadden meestal geen haast. Op het lage binnenvlot in de Veerhaven werden eindeloos veel sigaretjes gedraaid en werden uitvoerig ervaringen uitgewisseld. [...] Sommige schippers waren bepaald lui geworden in dit luxueuze bestaan, een bekende uitdrukking van deze groep was: "Meneer, gaan we op de motor of maken we de zeilen nat?"

De schipper als kok

In de logboeken van die tijd werd nauwkeurig bijgehouden wie er aan boord was. Voor de betaalde bemanningsleden gold dat echter niet. Alleen uit de beschrijving van onderdelen van de reis kan worden opgemaakt of er meer dan één bemanningslid aan boord was. Zo schrijft Hoffman in het voorjaar van 1926: "Onaangenaam koud weder, harde westelijke

groot: Lemsteraak *Hendrika* en boeier *Lethe* tijdens wedstrijden op de Maas (1924). Boeier *Lethe*, ex *Parkeler*: OB18, 9,15 x 3,15, 10,5 ton, Werf: H. Bernhard, Amsterdam, 1887

klein: Lemsteraak *Wulp* (1912), ex *Primrose*, ex *Georgette* OA13, staal, 14,85 x 4,85 x 0,90, 23 ton. Werf: Gebr. De Boer, Lemmer, 1912. *Wulp* was het tweede zusterschip gebouwd in een serie van vier: *Salamander* (1911), *Thistle* (1913) en *Onrust* (1915). (Zie ook Brilleman, SdZ 1989.9)

Botterjacht *Scaldis*: OA4, 13,30 x 4,20 x 0,80, 20 ton.
Werf: F. Joosten, Boom, België, 1903

onder: Twee deelnemers aan de zomertocht waren op dat moment bestuurslid van "De Maas". Bij een evenement ontvingen President Hoffman (midden met hoog boord) en secretaris Van Alphen (links), Prins Hendrik (foto uit ca. 1928). Hoffman was een legendarische voorzitter, hij beklede de functie maar liefst 36 jaar.

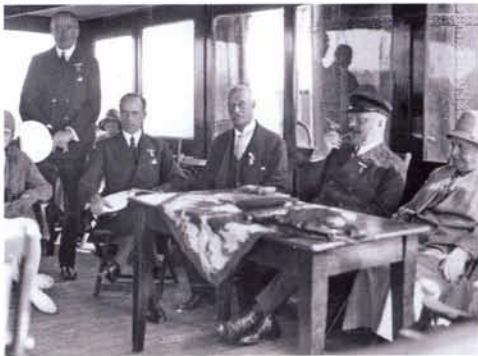
voor een paar kwartjes naar binnen te trekken. Bij de sluisen voor het Kanaal van Gent naar Terneuzen bleek het erg druk te zijn, het duurde maar liefst vier uur voordat de schepen geschut waren. De volgende dag stond de wind ook nog pal tegen. In overleg werd besloten om de platbodems door paarden te laten jagen. Omdat er ook nog een stevige tegenwind was, kostte het veel moeite de bruggen en de sluis bij Sas van Gent te passeren. Het logboek van de *Lethe* bevat twee foto's van dit jagen, voor de watersport bijzondere en zeldzame beelden.

Gedoe bij de grens

Nadat de formaliteiten van de Nederlandse douane achter de rug waren, werden de jachten door de stoomboot *Telegraaf* richting Gent gesleept. Rond half drie kwamen ze bij de Belgische douane te Zelzate aan. De drie verslagen van wat er vervolgens gebeurde gaan als volgt. Hoffman schrijft heel beknopt: 'Te Zelzate werd ons de toegang tot België onmogelijk gemaakt - waarop we zeil heeschen en naar Terneuzen teruggingen.'

In de versie van Van Alphen senior wordt al iets van de sluier opgelicht: 'Een onmogelijke dienstklopper douanier weigert onze drankvoorradjes door te laten en moeten wij deze lossen of zeer hoge invoerrechten betalen. Er dreigt ruzie, ook bemanning begint te mopperen en dringt aan niet toe te geven. Wij besluiten na dit weinig gastvrij onthaal naar Neuzen terug te keren.'

De versie die zijn zoon Michiel van Alphen zestig jaar later opschreef is het meest uitvoerig: Bij de grenskwam de Belgische douane aan boord en ontdekte onder de tafel in de salon van de *Wulp* een zodanige hoeveelheid jenever, whisky, cognac enzovoort, dat wij alleen toestemming kregen om onze tocht voort te zetten dan nadat deze spiritualiën afgegeven zouden zijn in depot bij de douane. Onze president was hierover zo in zijn wiek geschooten, dat we omkeerden en terugzeilden naar Terneuzen. Na deze teleurstelling maken ze er het beste van: 'Groote tea aan boord van de *Lethe* na een zwempartij en dineren 's middags op de *Scaldis*.' Om half negen zijn de drie schepen weer in Terneuzen. De volgende dag wordt bij laagwater en een sterke

sleepjes komt de boeier bij het Spui aan, hier kangezeild worden. Via het Haringvliet wordt 's avonds laat Dintelsas bereikt. De volgende dag lopen ze de haven van Zierikzee binnen. Hierna gaat de tocht via de Oosterschelde en de Inlaag naar Veere om vervolgens met een noordelijke wind door het Kanaal door Walcheren naar Middelburg te zeilen. De 15de zeilt de *Lethe* naar Vlissingen en over de Westerschelde naar Hansweert, dat aan de zuidkant van het Kanaal door Zuid Beveland ligt. De afspraak was dat de drie jachten elkaar in deze haven zouden ontmoeten.

Op weg naar Gent

Botterjacht *Scaldis* en Lemsteraak *Wulp* nemen de kortste route en zeilen in één dag naar de ontmoetingsplaats. Op de *Scaldis* varen de heer en mevrouw Van Dusseldorp met schipper Jantje. De *Wulp* heeft naast het echtpaar Hoffman, Lien van Vollenhoven als gast, later tijdens de reis komt er bij beide schepen bovendien nog een gastechtpaar aan boord.

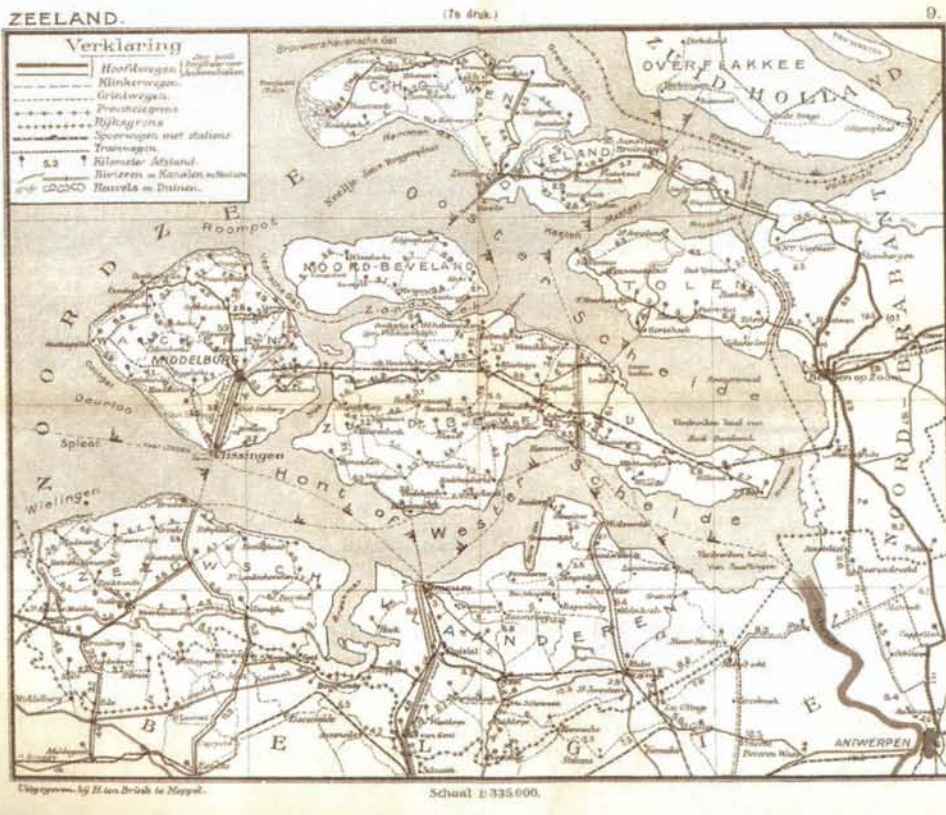
De twee jachten worden tot aan de Noord gesleept, zeilend bereiken ze de brug bij Dordrecht. Daar wordt de mast gestreken omdat anders meer dan twee uur op een brugopening moet worden gewacht. Ze kunnen goed doorzeilen en bereiken 's avonds Kortgene, de *Scaldis* vaart door en komt om middernacht bij de *Lethe* aan.

De volgende dag voeren de drie jachten de Westerschelde af. Voor de havenmond van Terneuzen bleek een sterke 'neer' (tegenstroom) te staan. Dat gebeurde wel vaker, er stond dan ook een boer met twee sterke Zeeuwse paarden op het havenhoofd klaar om een lijntje aan te pakken en de schepen

tot noordelijke wind. Alleen W.J. Hoffman met de schippers uitgezeild en naar Maassluis geweest.' De omschrijving 'schippers' wordt door de eigenaar van de *Wulp* vaker gebruikt en zal te maken hebben met de herkomst uit de binnenvaart van deze bemanningsleden. Van de jachtschipper werd verwacht dat hij goed kon varen en het schip kon onderhouden. Maar dat niet alleen, het is bekend dat tijdens het sollicitatiegesprek voor de functie van schipper ook uitdrukkelijk naar zijn kookkwaliteiten werd gevraagd. De schipper was dus tevens de kok aan boord. De meest oorspronkelijke interieurplattegrond van de *Wulp* (*Honderd jaar De Wulp, ex Georgette* van J.B.J. Geise) laat zien dat in het vooronder de kombuis met het fornuis direct aan het bemanningsverblijf grensde en daarmee in verbinding stond. Eenzelfde indeling beschrijft J. Vermeer voor de oorspronkelijke inrichting van de boeier *Catharina* in zijn standaardwerk *De Boeier*. Voor een negen meter lang schip als de *Lethe* zal het niet makkelijk zijn geweest om in de voorpiek een volledige maaltijd te bereiden.

De *Lethe* vertrekt op de 12de augustus als eerste uit Rotterdam. Met behulp van een tweetal

westenwind de Westerschelde overgestoken. Voor Vlissingen staat een holle zee, de jachten worden samen geschut. Een bezoek aan België blijft toch trekken. Gezamenlijk gaan de drie bemanningen met de veerboot naar Breskens om van daaruit per taxi naar Brugge te rijden. Na het bezoek aan Brugge vaart de *Lethe* als eerste via Veere naar Goes. Het logboek meldt: 'In Goes treffen we kermis, welke niet zo aardig als die in Middelburg blijkt te zijn. Weinig Zeeuwse Klederdrachten.' De *Wulp* en de *Scaldis* vertrekken een dag later uit Vlissingen. In het logboek van de *Wulp*

rechts: Kaart van Zeeland uit 1914

boven: Kanaal van Terneuzen naar Gent, twee Zeeuwse paarden jagen de drie Rotterdamse platbodems richting Gent

onder: Gedrieën in de sluis van Vlissingen

staat: Mooi weder, weinig wind, de jachten werden door de schippers getrokken. Om 12 uur te Middelburg en vandaar een uitstapje naar Domburg. Om 6 uur door paarden naar Veere gejaagd. Ongewoon lijkt het jagen van

jachten door paarden dus niet te zijn. Wel zijn foto's hiervan zeldzaam. 📷

Met dank aan: Willem van Alphen, Joost Geise en Alexander de Vos.

